

BÁTHORY ZSIGMOND A SIKERES TÖRÖKELLENES CSATÁK UTÁN HÁTAT FORDÍTOTT A SZÉKELYEKNEK

Visszavont székely szabadságlevél

FORRÁS: JOHANN ADAM LONICER: PANNONIAE HISTORIA CHRONOLOGICA

A közszekelyeknek megígért jobbágyfelszabadítás 1596 őszén erős erdélyi törökellenes had toborzását tette lehetővé, amely gyors iramban úzte ki Havasalföldről az oszmán hadat. A hazatérő székely harcosok azonban nem örülhettek a beígért szabadságjogoknak, mert a székely nemesek rábírták Báthory Zsigmondot, hogy vonja vissza rendeletét.

→DR. GARDA DEZSŐ

(folytatás a 21. lapszámunkból)

A feketealmi táborba sereglett mintegy tizenötezer székely a közszekelység közösségi szabadságjogainak visszaállítását ünnepelte. Érdeklükben állt tehát az egész székelység hadba hí vása, mert nemcsak az buzdította őket, hogy minden székely újra szabad lehet, hanem az is, hogy a közösség maga választhatja sorából a számára megbízható vezetőket. Úgy vélték, ezzel összeomlott az a rendszer, amely a nemesség és a fejedelmi önkényuralom érdekeit szem előtt tartó, az ősi szabadságokat eltipró vezetőket állított a széki közösségek élére. Bár megmaradt a fejedelem által kinevezett udvarhelyi kapitány és főkirálybíró, a szabadságlevél által szavatolt helyi autonómiát visszaállították.

A táborban jelentkezők száma kétszeresére vagy háromszorosára emelkedett. A kortársak közül a székely had létszámát egyesek huszonötezerre, mások negyvenezerre becsülték.

Pellérdi Péter korabeli beszámolója szerint a Havasalföldre induló erdélyi had huszonkétezer vagy huszonnégyezer főnyi székelyből, Bocskai István nyolcszáz kopjas lovasból, ezerekszáz puskásból és Wayer János kozák kapitány háromszáz kozákjából állt. A had kiegészült a császár ezerhatszáz fős német fegyveresével. Az erdélyi városok közül Szeben ezer fekete drabant puskást, Brassó ezer drabant, Medgyes ezer „zöld köntösű” drabant puskást, Beszterce ezer gyalogost, Szászsebes, Szászváros, Szerdahely és Nagysink pedig összesen ötszáz puskást állított ki. Az erdélyi had kiegészült a fejedelem ötszáz drabantjával és ezer más gyalogkatonájával. A hadhoz tartozott a kétezer lovasból álló „fejedelmi udvarnép”, Bocskai István háromszáz lovasa, Jósika kancellár kétszáz, Gyulafi László két száz, Csáki István száz lovasa és a nemesi had. (A fejedelem paran csára minden erdélyi nemesnek személyesen hadba kellett szállnia.)

A Feketealom melletti mezőn táborozó erdélyi hadhoz csatlakozott Ștefan Răzvan moldvai vajda

Az erdélyi hadak giurgiui győzelme az oszmán seregek fölött nagy fegyverténynek számított 1595-ben

hadserege, amely 2300 gyalogosból és hétszáz lovasból állt. Pellérdi Péter 1596-os évi be számolója szerint „a havasalyi vajda is készen várta az erdélyieket, de hadfelszerelés szempontjából a székely had katonai értéke felülmúlta a többi csapatokét”.

Tárgovište elfoglalása

A törökellenes hadak 1595. október 16-án érkeztek Tárgovište alá. Szinán nagyvezér a megerősített várban mintegy négyezer főnyi erős őrséget hagyott, maga pedig Bukarest felé vonult vissza. Báthory Zsigmond ötszáz főből álló lovas csapatot küldött Szinán visszavonuló seregeinek állandó zaklatására, de a derékhaddal hozzálátott Tárgovište várának bevételére.

A döntő támadásra október 18-án került sor, az ostrom harmadik napjának alkonyata előtt. A székelyek megtörték a védekező törököket, felmázták a vár falaira, és felgyújtották a várbeli épületeket. Ezzel meg nyitották az utat a keresztény hadak előtt, és alig néhány óra alatt Tárgovištet elfoglalták. Az ostromló székelyekből sokan elesettek, amikor a falakra hágtak. Nemcsak vitézségükkel és bátorságukkal tűntek ki Tárgovište ostrománál, de nagy véráldozattal is fizettek a havasalföldi fejedelmi székhely felszabadításáért.

A giurgiui ütközet

Az erdélyi hadak Tárgovište alól Buka rest felé nyomultak előre. Előrehaladásuk lassan haladt, hiszen az elpusztított országban a mintegy negyvenezer főnyi

hadnak Erdélyből kellett élelmet hozni társzekereken. Onnan jött a lópor is. 1595. október 20-án az erdélyi had megjelenésére Szinán hada kénytelen volt elhagyni Bukarestet. A Báthory Zsigmond által vezetett sereg Giurgiui felé nyomult előre. Október 25-én már megkezdődtek a harcok Giurgiunál. A Duna bal partján álló erődöt a törökök a 16. század közepétől vették birtokukba. A várat ez alkalommal Szinán nagyvezér erősítette meg. Arra számított, hogy a vár fedezi a Dunán átkelő hadait, ezért a várban erős őrséget hagyott hátra, míg maga megkezdte a Dunán való átkelést.

Giurgiui várának bevételére a keresztény hadak igen fontos győzelmét jelentette. Szinán nagyvezér szégyenteljesen hagyta el Havasalföldet. A székelyek hadi tetteire Bécsben is felfigyeltek. Az 1595. november 25-i bécsi tudósítás arról tájékoztatta olvasóit, hogy mennyire előnyös a székelyek hadba hívása, akik minden zsold nélkül a harcban helytálló nagyszámú hadat tudnak kiállítani. Az 1595. november 1-jén kelt francia nyelvű tudósítás is azt írta, hogy ők alkotják Erdély leg-erősebb katonai erejét.

Az elégedetlen nemesség

Giurgiui elfoglalásával 1595. október 30-án véget ért a havasalföldi hadjárat. A Báthory Zsigmond által vezetett erdélyi had már november elején hazatért. De be sem fejeződött a háború, a nemesség megpróbálta meggyőzni a fejedelmet, vonja vissza a székelyeknek adott szabadságlevélet. Baranyai

Decsi Czimor János szerint a visszatérő hadak még csak Brassóig jutottak, amikor „a nemesség kérte a fejedelemtől, hogy mivel isten jóvoltából a török háborút lelke vágya szerint befejezte, a székelyeket adják vissza előbbi

→Pellérdi Péter korabeli beszámolója szerint a Havasalföldre induló erdélyi had többségét a huszonkétezer székely katona adta.

urainak”. A székelyek erről a kezdeményezésről semmit sem sejtettek. Visszatértek otthonukba és várták véráldozatuk jutalmát. A Feketealomnál kiadott szabadságlevél értelmében ugyanis mindazok, akik a hadjáratban részt vettek, felszabadultak a jobbágság járma alól.

A közszékelyek megtagadták az engedelmességet volt földesurainak, miközben a székely lófők és főemberek sehogy sem tudtak belenyugodni jobbágyaik elvesztésébe. A közszekelyek a gyulafehérvári országgyűlésre sorraikból érdekeiket hűen képviselő férfi akat választottak. Küldötték a székelyek nevében panaszt emeltek a fejedelemnél a nemesek ellen, akik szerintük nem tartották be a szeptemberi kiváltságlevélbe foglaltakat. Válaszképpen a székely főemberek is panaszlevélet nyújtottak be a fejedelemnek, amelyben a közszekelyeknek a szolgasorból való kivételének jogellenességét hangoztatták.

Az országgyűlés határozott

Báthory Zsigmond és a rendek be akarták tartani az elfogulatlan és törvényesség látszatát. Úgy határoztak, a kérdés megvizsgálására törvénytudókat neveznek ki. A nemesek a „törvénytudó bírói bizottság” előtt azzal érveltek, hogy a szabadságlevélet a fejedelem csupán kényszerből, a „nagyobb veszedelemtől félve, s a török szultán egész seregével állandóan fenyegető Szinántól való rettegés miatt” adta ki. Fő érveik azonban a szabadságlevélbe foglalt feltételek megszegése volt, ugyanis a közszekelyeknek a nemesek elleni fellépése semmissé tette magát a szabadságlevélet, s érvényen kívül helyezte a jobbágság alóli felszabadítást.

A bizottság megvizsgálta mind a két fél által felsorolt érveket, s ezzel kapcsolatos véleményét az országgyűlés elé terjesztette. A bizottság összetételét vizsgálva nem férhetett kétség ahhoz, hogy kinek a javára fognak dönteni. Az országgyűlési határozat a székelyek érveit meg sem említette, csak a nemesi küldöttek érvelésére támaszkodott. Ők az ősi székely szabadságnál régebbieknek és erősebbeknek minősítették az adományok rendszerét. Az érvelés hamis volt, hiszen a székely szabadságok régebbiek voltak a János Zsigmond és a Báthoryak által adományozott nemesi kiváltságoknál.

A határozat elfogadta a székely főrendiek egy másik érvét is. E szerint a Báthory Zsigmond-féle szabadságlevél bizonyos feltételekhez volt kötve, amelyeket a köznépp nem tartott be. Ez utóbbiak „az köztök való ne mességnék házokra menvén kerteket, molnokat (mal-mokat) elvagdalták és elfoglalták, ta vokat elvagták és meghalászták, szántó földet ket, széna réteket elfoglalták, tilal mas erdejeket levagták, szőlejeket ezenképpen elfoglalták, magok számokra megszedték, és egyéb efféle erőszakosságokat cselekedtek, melyeket öneik eltúrni igen káros volt.”

A döntéshozók szerint a feltételek megszegése az egyezség hatályon kívül való helyezését is jelentette. Báthory Zsigmondot tehát azzal győzték meg a székely nemesek, hogy szabadságlevélét kényszerből adta ki, azt tőle a közszekelyek erőszakosan, felkeléssel fenyegetve csikarták ki, s mi több, a kiállított szabadságlevélben foglalt feltételeket is megszegték. Az országgyűlésnek a székelyek szempontjából igazság talán ítéletét kihirdették. A nagy véráldozat részükről hiábavalónak bizonyult. A székely nemesség az erdélyi rendek támogatásával szervezeten, céltudatosan lépett fel a székely jobbágyok felszabadítása ellen. Akik az 1595-ös hadjárat előtt jobbágyok voltak, újra uraiknak vagy a fejedelmi várak kapitányainak hatalma alá kerültek.

(folytatjuk)